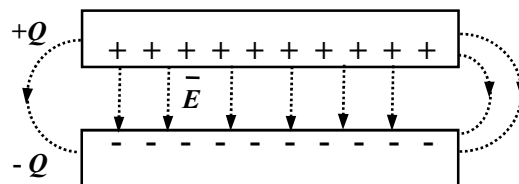

CURS 3

Retele de condensatoare

Condensatoare și rețele de condensare

Se consideră un **ansamblu format din 2 corpuri conductoare numite armături** separate printr-un **mediu izolator**, armăturile fiind încărcate cu **+q , -q**.

Când toate liniile de câmp electric care pleacă de pe armătura pozitivă ajung pe armătura negativă sistemul formează un condensator. În caz contrar se definește noțiunea de capacitate parțială între cele 2 corpuri

$$C = \frac{Q}{U} \qquad \frac{1C}{1V} = 1F$$

Un condensator are capacitatea de **1Farad** dacă aplicând o tensiune de **1V** între armături acestea se încarcă cu o sarcină electrică de **1C**.

Parametrii condensatorului electric

Parametrii condensatorului electric sunt mărimi caracteristice ce sunt înscrisurate pe corpul condensatorului. Această marcă se poate face în clar și în codul culorilor.

Parametrii condensatorului electric sunt:

1. Valoarea nominală C_n a capacității electrice, exprimată în mF, μ F, nF, pF .

La marcarea în clar, valoarea nominală se exprimă printr-o simplă cifră, fără a fi urmată de unitatea de măsură. De ex.: o valoare de 10 μ inscripționată pe corpul condensatorului reprezintă o valoare $C_n = 10 \mu$ F.

2. Tensiunea maximă de lucru, exprimată în V sau kV.

Dacă această valoare indicată este depășită, condensatorul se străpunge, deoarece se depășește pragul de rigiditate dielectrică maximă corespunzătoare izolatorului dintre armături.

3. Toleranța, exprimată în procente, [%]

Toleranța se datorează procedeelor tehnologice de fabricație a condensatoarelor. Ea exprimă abaterea față de valoarea nominală înscrisă pe corpul condensatorului.

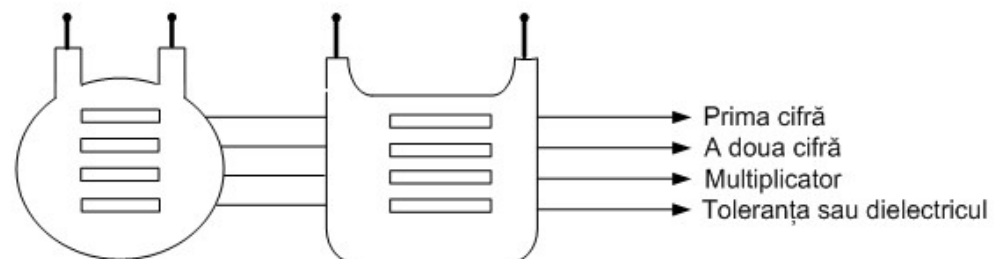
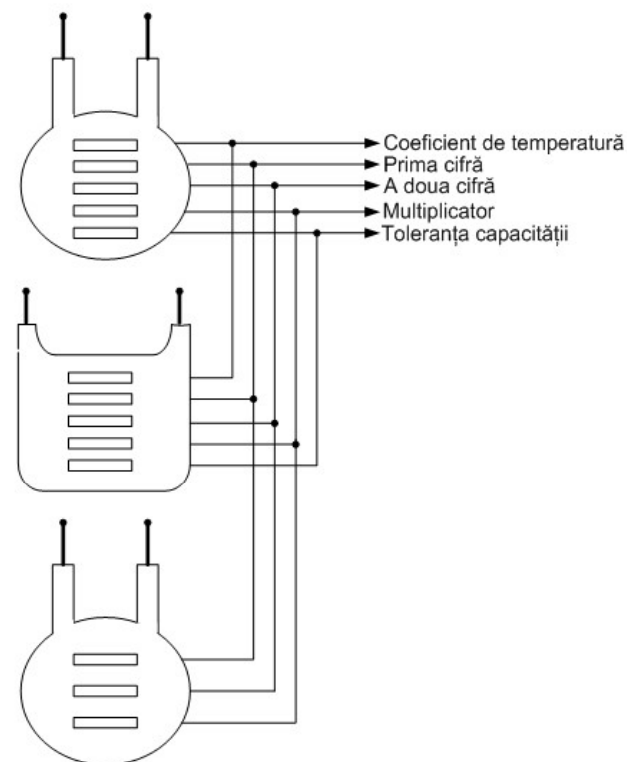
De exemplu, dacă valoarea toleranței înscrisă pe un condensator cu valoarea nominală a capacității electrice de $C_n = 10 \mu$ F este de 5%, aceasta înseamnă că valoarea reală a capacității condensatorului studiat este cuprinsă în domeniul $[10 \mu$ F - (5% x 10 μ F) ..... 10 μ F + (5% x 10 μ F)] , adică între 9,5 μ F....10,5 μ F.

4. Coeficientul de temperatură, indică modul în care valoarea capacității variază cu temperatura.

La marcarea în codul culorilor, se atribuie fiecărei culori o cifră, combinația de culori ajutând la determinare parametrilor componentelor de circuit, *unitatea de măsură fiind pF*.

Cod de culori pentru condensatoare

Culoare	Valoare pF	Coeficient de multiplicare	Toleranță(%)		Coeficient de temperatură
			> 10pF în %	<10p, în pF	
Negru	0	1	±20	±2.0	0
Maro	1	10	±1		-30
Roșu	2	10 ²	±2		-80
Portocaliu	3	10 ³			-150
Galben	4	10 ⁴			-220
Verde	5	10 ⁵	±5	±0.5	-330
Albastru	6	10 ⁶			-470
Violet	7	10 ⁷			-750
Gri	8			±0.25	+30
Alb	9		±10	±1.0	+120/-750
Auriu	-	10 ⁻¹			+500/-330
Argintiu	-	10 ⁻²		±10	
Fără culoare	-	-		±20	+100

Calculul capacității echivalente a unei rețele

Condensatoare legate în serie:

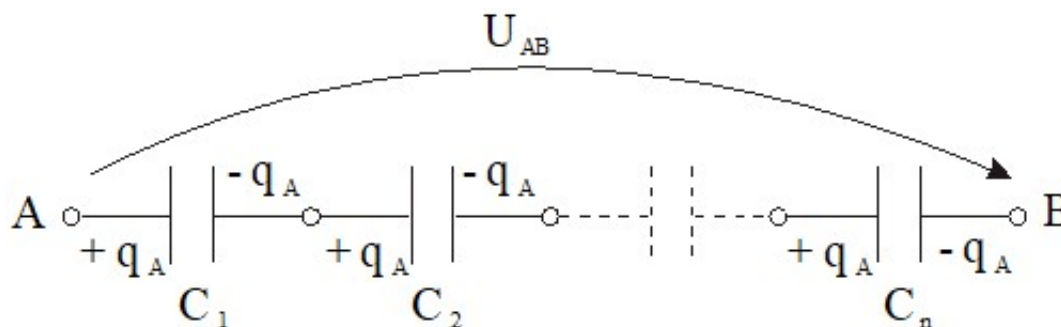
Se consideră n condensatoare $C_1, C_2, \dots, C_n$ legate în serie.

Vom înlocui conexiunea dată cu un condensator echivalent C_s pentru care:

$$C_s = \frac{q_A}{U_{AB}}$$

Datorită principiului conservării sarcinii electrice sarcinile electrice de pe armăturile condensatoarelor sunt egale

$$q_1 = q_2 = \dots q_n = q_A$$

Tensiunea la bornele fiecărui condensator în parte va fi:

$$U_1 = q_A \cdot \frac{1}{C_1}; U_2 = q_A \cdot \frac{1}{C_2}; \dots U_n = q_A \cdot \frac{1}{C_n}$$

Tensiunea între bornele AB este:

$$U_{AB} = U_1 + U_2 + \dots U_n = Q \left(\frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \dots + \frac{1}{C_n} \right)$$

Capacitatea echivalentă la legarea în serie a mai multor condensatoare va fi:

$$\frac{1}{C_s} = \frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \dots \frac{1}{C_n} = \sum_{k=1}^n \frac{1}{C_k}$$

$$\frac{1}{C} = \alpha \quad [F^{-1}] \quad \alpha - \text{elasta}\text{\c{nt}a (inversul capacită\c{t}ii)}$$

Condensatoare legate în paralel:

În cazul conexiunii paralel a mai multor condensatoare tensiunea la borne este aceeași, iar condensatoarele se încarcă cu sarcinile:

$$q_1 = C_1 \cdot U_{AB}; \quad q_2 = C_2 \cdot U_{AB} \quad \dots \quad q_n = C_n \cdot U_{AB}$$

Sarcina electrică totală preluată de condensatoare de la sursă este :

$$q_A = q_1 + q_2 + \dots + q_n$$

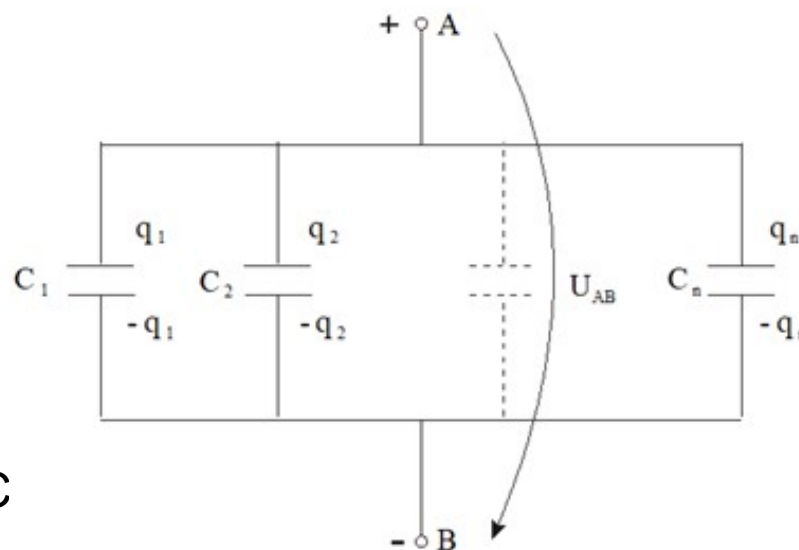
Condensatorul echivalent C_e va avea pe armături aceeași sarcină electrică q_A atunci când tensiunea lui la borne este U_{AB}

Capacitatea echivalentă a condensatoarelor la legarea în paralel va fi:

$$C_e = \frac{q_A}{U_{AB}} = \frac{q_1 + q_2 + \dots + q_n}{U_{AB}}$$

$$C_e = C_1 + C_2 + \dots + C_n = \sum_{k=1}^n C_k$$

Dacă $C_1 = C_2 = \dots = C_n = C$, atunci $C_e = n C$

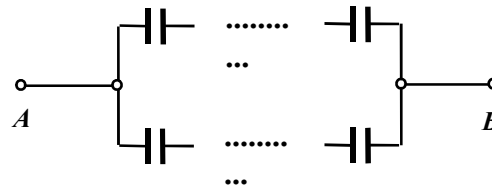
Legarea în serie și paralel se utilizează de regulă pentru a obține între două puncte **A** și **B** o anumită valoare a capacității pentru o anumită tensiune aplicată între **A** și **B**.

Orice condensator este caracterizat prin următoarele valori nominale:

U_N tensiunea maximă care poate fi aplicată unui condensator fără ca acesta să se străpungă;

C_N capacitatea nominală.

Dacă între două puncte ale unui montaj este necesar o valoare C_{AB} pentru o tensiune U_{AB} iar condensatoarele disponibile nu au valoarea exactă C_{AB} atunci se construiește un montaj serie-paralel astfel încât să se obțină valorile necesare iar în același timp nici unui condensator care formează montajul să nu i se aplice o tensiune mai mare decât valoarea nominală.

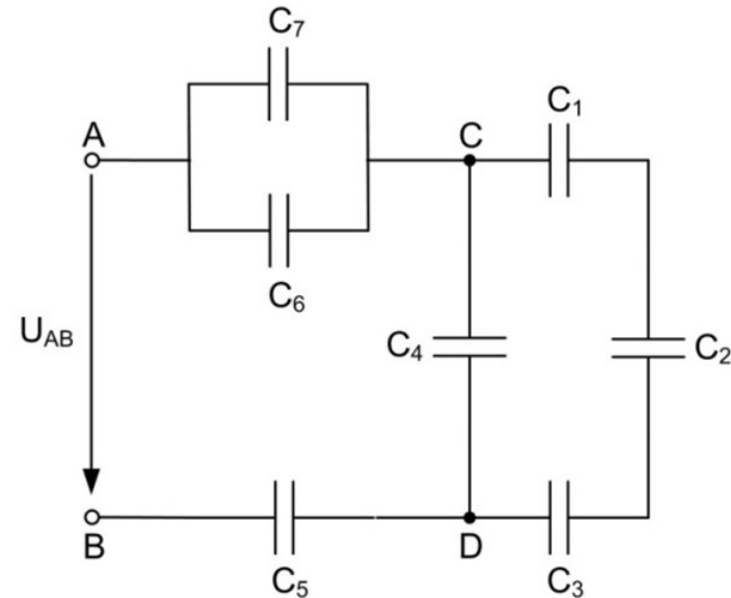

Aplicatii rezolvate

$$C_1=C_4=C_5=4\mu\text{F}; C_2=6\mu\text{F}; C_3=12\mu\text{F}; C_6=3\mu\text{F}; C_7=9\mu\text{F}; U_{AB}=200\text{V};$$

$$C_e=?; q_e=?$$

$$\frac{1}{C_{1,2,3}} = \frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \frac{1}{C_3} = \frac{1}{4} + \frac{1}{6} + \frac{1}{12} = \frac{6}{12} \rightarrow C_{1-3} = 2\mu\text{F}.$$

$$C_{1-4} = C_4 + C_{1-3} = 4 + 2 = 6\mu\text{F}.$$

$$C_{6-7} = C_6 + C_7 = 3 + 9 = 12\mu\text{F}.$$

$$\frac{1}{C_e} = \frac{1}{C_{6-7}} + \frac{1}{C_{1-4}} + \frac{1}{C_5} = \frac{1}{12} + \frac{1}{6} + \frac{1}{4} = \frac{6}{12} \rightarrow C_e = 2\mu\text{F}.$$

$$q_e = C_e \cdot U_{AB} = 400\mu\text{C}.$$

$$C_1=12\mu\text{F}; C_2=C_4=6\mu\text{F}; C_3=2\mu\text{F}; C_5=3\mu\text{F}; C_6=4\mu\text{F}; C_7=3\mu\text{F}; C_8=9\mu\text{F}; U_{AB}=300\text{V};$$

$$C_e=?; q_e=?$$

$$\frac{1}{C_{1-2}} = \frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} = \frac{1}{12} + \frac{1}{6} = \frac{3}{12} \rightarrow C_{1-2} = 4\mu\text{F}.$$

$$C_{1-3} = C_3 + C_{1-2} = 2 + 4 = 6\mu\text{F}.$$

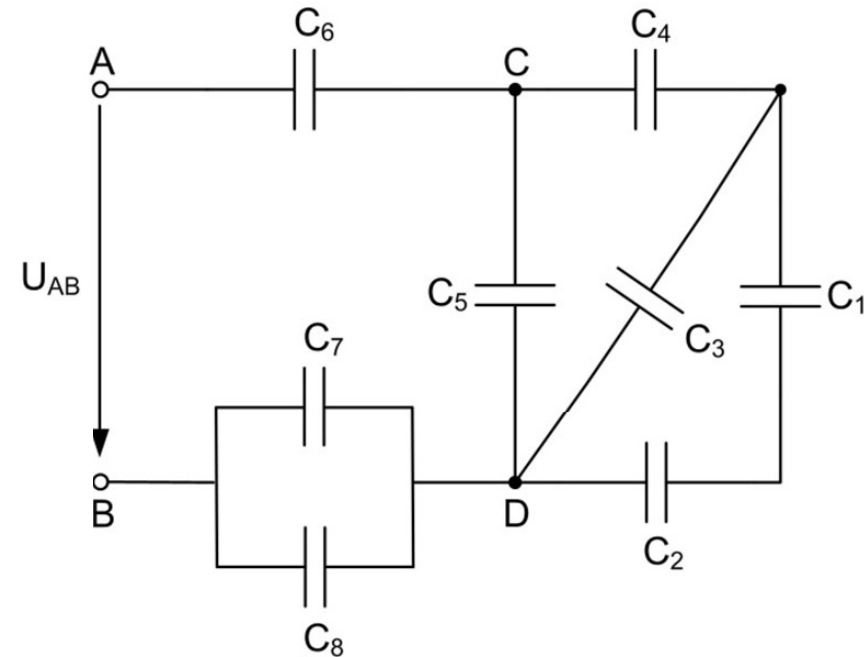
$$\frac{1}{C_{1-4}} = \frac{1}{C_{1-3}} + \frac{1}{C_4} = \frac{1}{6} + \frac{1}{6} = \frac{1}{3} \rightarrow C_{1-4} = 3\mu\text{F}.$$

$$C_{1-5} = C_{1-4} + C_5 = 3 + 3 = 6\mu\text{F}.$$

$$C_{7-8} = C_7 + C_8 = 3 + 9 = 12\mu\text{F}.$$

$$\frac{1}{C_e} = \frac{1}{C_6} + \frac{1}{C_{7-8}} + \frac{1}{C_{1-5}} = \frac{1}{4} + \frac{1}{12} + \frac{1}{6} = \frac{6}{12} \rightarrow C_e = 2\mu\text{F}.$$

$$q_e = C_e \cdot U_{AB} = 600\mu\text{C}.$$

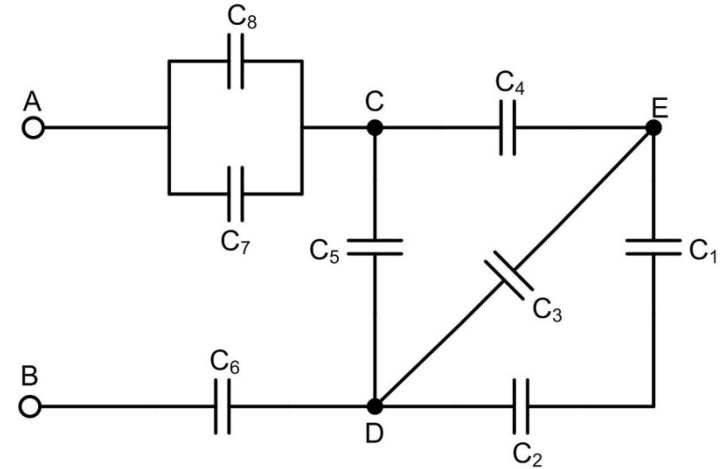

Aplicatii

$C_1 = C_2 = 4\mu\text{F}$, $C_3 = 6\mu\text{F}$, $C_4 = 8\mu\text{F}$, $C_5 = C_6 = C_8 = 2\mu\text{F}$,
 $C_7 = 1\mu\text{F}$, iar $U_{AB} = 100\text{V}$.

Se cer:

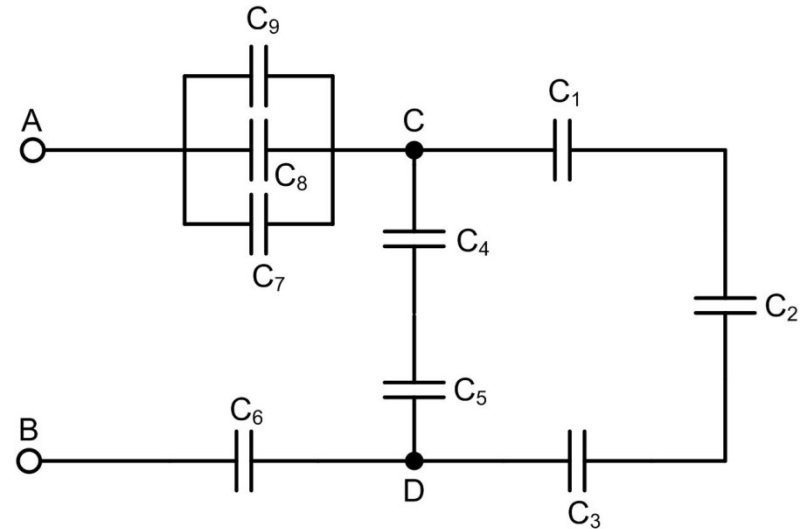
- Capacitatea echivalenta;
- Sarcina electrica echivalenta.

$C_1 = 2\mu\text{F}$, $C_2 = 3\mu\text{F}$, $C_3 = 6\mu\text{F}$, $C_4 = C_5 = 10\mu\text{F}$,
 $C_6 = 4\mu\text{F}$, $C_7 = 8\mu\text{F}$, $C_8 = C_9 = 2\mu\text{F}$,
 iar $U_{AB} = 300\text{V}$.

Se cer:

- Capacitatea echivalenta;
- Sarcina electrica echivalenta.

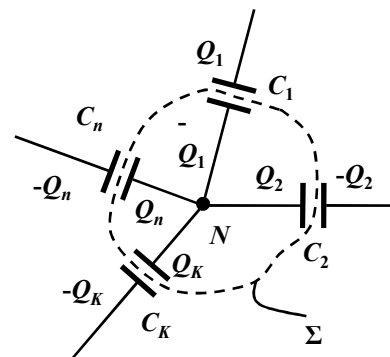

Rezolvarea rețelelor de condensatoare

Prima teoremă a lui Kirchhoff

Se consideră **un nod de rețea** în care converg **n laturi**, pe fiecare aflându-se câte un condensator.

Se consideră o suprafață închisă ce înconjoară nodul N și străbate dielectricii tuturor condensatoarelor ce au armăturile legate la N .

Conform legi conservări sarcini electrice, sarcina din interiorul acestei suprafețe trebuie să rămână **constantă** atât înainte cât și după aplicarea tensiunilor în rețea.

$$q_{\Sigma} = \sum_{k \in (N)} Q_k = \text{const.}$$

Inițial condensatoarele nu erau încărcate:

$$\sum_{k \in (N)} Q_k = 0$$

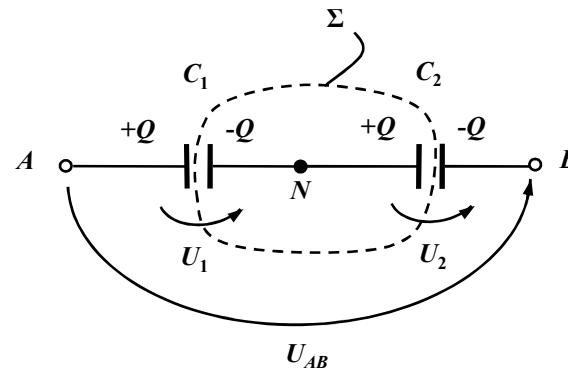
Inițial condensatoarele erau încărcate:

$$\sum_{k \in (N)} Q_k = \sum_{k \in (N)} Q_{k_0}$$

Mod de aplicare:

Presupunând că rețeaua are n noduri, cu **teorema I** se obțin $n - 1$ **ecuații independente**, ecuația ultimului nod este o combinație liniară a precedentelor $n - 1$ ecuații.

În cazul rețelelor de condensatoare **se consideră nod și punctul de legătură a două condensatoare legate în serie**. Acest punct poate fi înconjurat cu o suprafață închisă în care trebuie să fie respectată legea conservării sarcini electrice.

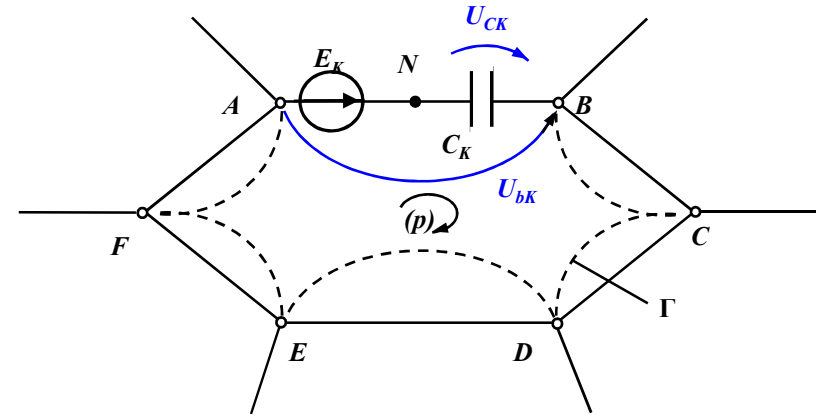
Dacă sarcina inițială pe condensatoare era nulă, la aplicarea unei tensiuni între punctele **A** și **B** cele două condensatoare se vor încarca obligatoriu cu aceeași sarcină electrică indiferent de valorile capacităților C_1 și C_2 astfel încât:

$$U_{AB} = U_1 + U_2$$

A doua teoremă a lui Kirchhoff

$$\oint_{\Gamma} \vec{E} d\vec{l} = 0$$

Se alege un contur închis Γ care leagă toate nodurile fără să parcurgă nici o latură

$$\oint_{\Gamma} \vec{E} d\vec{l} = \int_A^B \vec{E} d\vec{l} + \int_B^C \vec{E} d\vec{l} + \int_C^D \vec{E} d\vec{l} + \int_D^E \vec{E} d\vec{l} + \int_E^F \vec{E} d\vec{l} + \int_F^A \vec{E} d\vec{l} = 0$$

Fiecare integrală reprezintă tensiunea la bornele unei laturi, rezultă:

$$\sum_{k \in (p)} U_{b,k} = 0$$

Însumarea algebrică se face referitor la sensul de parcurgere arbitrar ales

Deoarece valoarea tensiunii nu depinde de drum: $\int_A^B \vec{E} d\vec{l} = U_{b,k} = \int_A^N \vec{E} d\vec{l} + \underbrace{\int_N^B \vec{E} d\vec{l}}_{U_{c,k}}$

Fiecare latură este în echilibru electrostatic: $\vec{E} + \vec{E}_i = 0 \quad \vec{E} = -\vec{E}_i$

$$\int_A^B \vec{E} d\vec{l} = U_{b,k} = - \underbrace{\int_A^N \vec{E}_i d\vec{l}}_{E_k} + U_{c,k} = -E_k + U_{c,k}$$

$$U_{b,k} = -E_k + U_{c,k}$$

$$U_{b,k} = -E_k + U_{c,k}$$

Relația este valabilă pentru oricare dintre laturi. Scriind relațiile pentru toate laturile și însumându-le algebric obținem:

$$\underbrace{\sum_{k \in (p)} U_{b,k}}_0 = - \sum_{k \in (p)} E_k + \sum_{k \in (p)} U_{c,k}$$

$$\sum_{k \in (p)} E_k = \sum_{k \in (p)} U_{c,k}$$

Suma algebrică a tensiunilor produse de sursele de pe laturile care formează un ochi de rețea este egală cu suma algebrică a tensiunilor de pe condensatoarele aflate pe laturile care formează ochiul. Sumarea algebrică se face referitor la un sens de parcurgere ales arbitrar.

Teorema a doua a lui Kirchhoff se aplică pentru **ochiurile independente** ale rețelei de condensatoare.

$$o = l - (n - 1) = l - n + 1$$

$$o = l - n + 1$$

teorema lui Euler

$$\sum_{k \in (N)} Q_k = 0 \quad \text{se aplică de } (n-1) \text{ ori}$$

$$\sum_{k \in (p)} E_k = \sum_{k \in (p)} U_{c,k} \quad \text{se aplică pentru ochiurile independente } (l-n+1)$$

Numărul total de ecuații ce se obține este l , numărul de laturi.

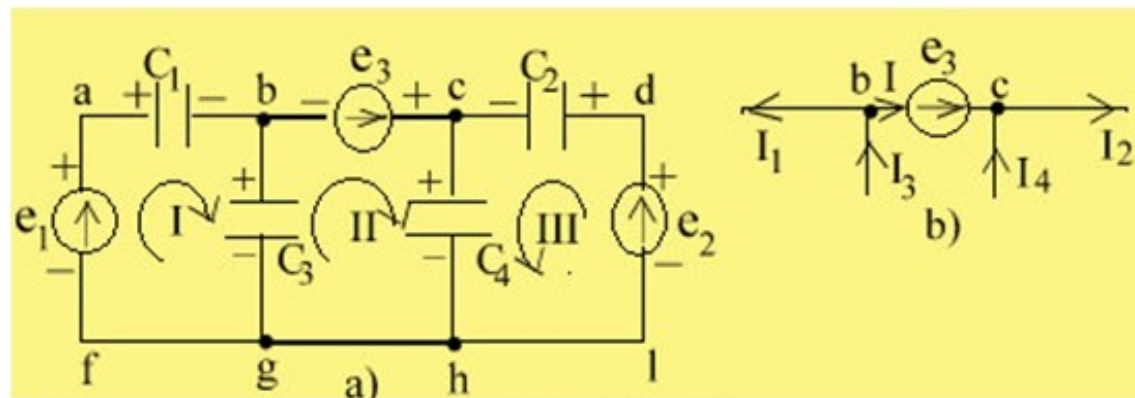

Pentru rezolvarea rețelei de condensatoare se va proceda astfel:

- se vor stabili arbitrar semnele sarcinilor electrice de pe armăturile condensatoarelor,
- se vor face notațiile pe circuit pentru sarcinile electrice de pe armături și tensiunile la bornele condensatoarelor,
- se va aplica principiul conservării sarcinii electrice pentru armăturile conectate în fiecare **nod** al rețelei: **suma algebrică a sarcinilor electrice de pe armăturile conectate galvanic între ele este nulă**, acest lucru este valabil dacă inițial condensatoarele erau descărcate; se vor lua în considerare doar $n-1$ dintre ecuații, n fiind numărul de noduri ale rețelei
- pentru fiecare porțiune închisă de circuit (**buclă**, ochi) **suma algebrică a tensiunilor la bornele condensatoarelor este egală cu suma algebrică a tensiunilor electromotoare ale surselor din acel circuit**,
- se alcătuieste sistemul de ecuații de rezolvat, se va folosi relația $Q = C U$ pentru a avea ca necunoscute numai tensiunile sau numai sarcinile electrice
- se rezolvă sistemul de ecuații

În circuitul din figura alăturată capacitățile condensatoarelor sunt $C_1 = 2\mu\text{F}$, $C_2 = 4\mu\text{F}$, $C_3 = 3\mu\text{F}$, și $C_4 = 1\mu\text{F}$, iar tem ale surselor sunt $e_1 = 5\text{V}$, $e_2 = 6\text{V}$ și $e_3 = 9\text{V}$. Se cer:

- sarcinile și tensiunile condensatoarelor;
- tensiunile între perechile de borne ac; ad; bh; ch;
- energiile electrostatice ale condensatoarelor.

a)

- Se stabilesc semnele sarcinilor și sensurile de parcurs pentru cele trei ochiuri de rețea;
- Se aplică legile lui Kirchhoff. Deoarece în nodurile circuitului electric nu se întâlnesc numai armături ale condensatoarelor, nu se poate aplica prima lege a lui Kirchhoff.
- Se aplică legea a doua a lui Kirchhoff pentru cele trei ochiuri de rețea

- Se aplica legea a doua a lui Kirchhoff pentru cele trei ochiuri de retea

$$e_1 = q_1/C_1 + q_3/C_3; \text{ pentru ochiul (I) de retea } 1)$$

$$e_3 = -q_3/C_3 + q_4/C_4; \text{ pentru ochiul (II) de retea } 2)$$

$$e_2 = q_2/C_2 + q_4/C_4; \text{ pentru ochiul (III) de retea } 3)$$

Presupunem ca in locul condensatoarelor laturile retelei contine rezistori. Se aplica prima lege a lui Kirchhoff pentru nodurile b si c din figura b)

$$\text{Pentru nodul b: } I_3 = I_1 + I$$

$$\text{Pentru nodul c: } I + I_4 = I_1$$

$$\text{Se elimina } I \text{ si se obtine: } I_4 - I_1 - I_2 + I_3 = 0$$

Facand analogia intre intensitatea curentului si sarcina electrica rezulta cea de-a patra ecuatie:

$$q_4 - q_1 - q_2 + q_3 = 0 \quad 4)$$

Cu cele patru ecuatii se obtine un sistem. Rezolvand sistemul prin introducerea valorilor numerice se obtin valorile sarcinilor:

Rezolvand sistemul prin introducerea valorilor numerice se obtin valorile sarcinilor:

$$q_1 = 12,2 \cdot 10^{-6} \text{C}; \quad q_2 = -7,6 \cdot 10^{-6} \text{C}; \quad q_3 = -3,3 \cdot 10^{-6} \text{C}; \quad q_4 = 7,9 \cdot 10^{-6} \text{C}.$$

Caderile de tensiune pe condensatori:

$$U_1 = q_1/C_1 = (12,2/2) \text{V} = 6,1 \text{V}, \quad U_2 = q_2/C_2 = (-7,6/4) \text{V} = -1,9 \text{V}, \quad U_3 = q_3/C_3 = (-3,3/3) \text{V} = -1,1 \text{V}, \quad U_4 = q_4/C_4 = (7,9/1) \text{V} = 7,9 \text{V}$$

b) Tensiunile la bornele ac, ad, bh si ch sunt:

$$U_{ac} = U_1 - e_3 = 6,1V - 9V = -2,9V;$$

$$U_{ad} = U_1 - e_3 - U_2 = e_1 - e_2 = -1V;$$

$$U_{bh} = -U_2 - e_3 + e_2 = -1,1V;$$

$$U_{ch} = -U_2 + e_2 = 7,9V.$$

c) Energiile electrostatice ale condensatoarelor:

$$W_1 = q_1 \cdot U_1 / 2 = (12,2 \cdot 6,1 / 2) \cdot 10^{-6} J = 37,21 \cdot 10^{-6} J ;$$

$$W_2 = q_2 \cdot U_2 / 2 = (-7,6 \cdot -1,9 / 2) \cdot 10^{-6} J = 7,22 \cdot 10^{-6} J ;$$

$$W_3 = q_3 \cdot U_3 / 2 = (-3,3 \cdot -1,1 / 2) \cdot 10^{-6} J = 1,82 \cdot 10^{-6} J ;$$

$$W_4 = q_4 \cdot U_4 / 2 = (7,9 \cdot 7,9 / 2) \cdot 10^{-6} J = 31,26 \cdot 10^{-6} J ;$$

Subiecte examen

1. Capacitatea electrica a unui condensator: enunt, formula, semnificatie marimi, unitate de masura.
2. Specificati care sunt parametrii condensatoarelor (ce reprezinta fiecare marime).
3. Calculati capacitatea echivalenta pentru 3 condensatoare ($C_1=2\mu\text{F}$; $C_2=4\mu\text{F}$ $C_3=6\mu\text{F}$) legate in serie.
4. Calculati capacitatea echivalenta pentru 3 condensatoare ($C_1=2\mu\text{F}$; $C_2=4\mu\text{F}$ $C_3=6\mu\text{F}$) legate in paralel.
5. Rezolvarea retelelor de condensatoare - teorema I a lui Kirchhoff: enunt formula, semnificatie marimi.
6. Rezolvarea retelelor de condensatoare - teorema a II-a lui Kirchhoff: enunt formula, semnificatie marimi.